

Navn:

Fødselsdato:

Middelfart Gymnasium og HF-Kursus

Skole:

Studieretningsprojekt, Samlet vurd. (6647--

Fag:

Gym

bekend,)

Dato for prøveafleggelse:

Middelfart Gymnasium & HF

Studieretningsprojekt 2019-2020

--

Fag:	Vejleder:
Samfundsfag A	
Historie A	

Opgaveformulering:

Hvordan kan man forklare Fremskridtspartiets og Dansk Folkepartis evne til at ændre det politiske landskab i 1973 og i 2015?

Undersøg, hvilke forandringer i det danske samfund og i det danske politiske landskab, der ligger til grund for jordskredsvalget i 1973 og DF's fremgang ved valget i 2015. Undersøgelsen skal inddrage kildekritisk analyse af selvvalgte historiske kilder.

Sammenlign jordskredsvalget i 1973 med folketingsvalget i 2015. Sammenligningen skal tage udgangspunkt i relevant empirisk materiale, og den skal have fokus på såvel resultater som på vælger- og partiadfærd.

Diskuter, hvordan man kan forklare forandringerne i forbindelse med de to valg, og hvilke konsekvenser de fik for det parlamentariske arbejdsklima i Danmark. Diskussionen skal inddrage bilag 1 og der skal indgå begreber om politiske skillelinjer og om populisme.

Forventet omfang: 15-20 normalsider á 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum), eksklusive forside, indholdsfortegnelse, noter, litteraturliste og bilag.

Bilag 1

“DF-toppen balancerer på kanten af det hurlumhej, de selv flygtede fra for 24 år siden“, Information 16/3 2019 <https://www.information.dk/indland/2019/03/df-toppen-balancerer-paa-kanten-hurlumhej-flygtede-24-aar-siden>

Med aflevering i Netprøver erklærer jeg mig enig i, at opgavebesvarelsen er udarbejdet af mig. Jeg har ikke anvendt tidligere bedømt arbejde uden henvisning hertil, og opgavebesvarelsen er udfærdiget uden anvendelse af uretmæssig hjælp og uden brug af hjælpemidler, der ikke har været tilladt under prøven.

Resumé

Opgaven undersøger hvilke forandringer, der ligger til grund for valget i 1973 og i 2015. Omkring valget i 1973 er der især fokus på Danmarks medlemskab i EF og Danmarks høje skattetryk. Der indgår en kildekritisk analyse af to historiske kilder, som ved hjælp af den kvalitative metode viser tendenser i samfundet, de bliver derefter understøttet af den kvantitative metode med meningsmålinger og andet data. Ved valget i 2015 fokuseres der på udlændingeområdet og den store betydning emnet havde for valgkampen. Bagefter sammenlignes de to valg ved hjælp af den komparative metode. Den viser at ved begge valg gik de gamle partier tilbage, mens de nye vandt fremgang blandt vælgerne. Derudover vandt Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti også stemmer de samme steder. Senere forklares der noget om vælgeradfærden og at vælgerne stemte efter retningsmodellen ved begge valg. Partiadfærden viser, at Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti var enten policy- eller vote seeking. Til sidst diskuteres forklaringerne på de forandringer der skete og hvilke konsekvenser valgene fik for det parlamentariske arbejdsklima. Konsekvenser er bl.a., at valgene skabte usikkerhed i blå blok, da blokken hvilede på de to partiers mandater. Forandringerne forklares ved at der skete et opbrud i de politiske skillelinjer og partiernes øgede populisme.

Indholdsfortegnelse

Resumé	1
Indholdsfortegnelse	2
Indledning	3
Jordskredsvalget 1973.....	4
<i>Danmarks optagelse i EF</i>	<i>4</i>
<i>Danmarks høje skattetryk.....</i>	<i>5</i>
<i>Ungdomsoprør og gæstearbejdere</i>	<i>7</i>
Folketingsvalget i 2015.....	8
<i>Udlændinge og flygtninge.....</i>	<i>8</i>
Valgenes resultater	9
<i>De gamle partier.....</i>	<i>9</i>
<i>De nye partier.....</i>	<i>10</i>
Geografisk fordeling.....	11
<i>Hvad stemte vælgerne der før?.....</i>	<i>12</i>
Vælgeradfærd	12
<i>Gruppetilhørsforhold.....</i>	<i>12</i>
<i>Vælgervandringer.....</i>	<i>13</i>
Partiadfærd.....	15
Den parlamentariske situation	16
<i>Den parlamentariske situation efter valgene.....</i>	<i>16</i>
Forklaring af forandringerne.....	17
<i>Politiske skillelinjer</i>	<i>18</i>
<i>Populisme</i>	<i>19</i>
Konklusion	20
Litteraturliste.....	22
<i>Bøger</i>	<i>22</i>
<i>Publikationer</i>	<i>22</i>
<i>Tekster fra internettet</i>	<i>23</i>
<i>Tv-udsendelser.....</i>	<i>25</i>

Indledning

Denne opgave vil omhandle situationen før, under og efter jordskredsvalget i 1973 og valget i 2015. Opgaven vil starte ud med en undersøgelse af forandringer i samfundet og i det politiske landskab. Det gøres gennem en kildekritisk analyse af to historiske kilder, der begge viser tendenser for holdningerne blandt vælgerne om samfundet, og som kan understøttes af kvantitative data fra meningsmålinger og resultater ved valg. Derudover vil der blive undersøgt, hvilke årsager der ligger til grund for Dansk Folkepartis fremgang i 2015. Disse ting gøres for at skabe et fuldt billede af hvad der lå til grund for valgresultaterne ved de to valg.

Derefter vil de to valg blive sammenlignet, først med valgresultater og den geografiske fordeling, for at vise hvor især Dansk Folkeparti og Fremskridtspartiet begge vandt fremgang. Derefter vil vælgeradfærden sammenlignes med udgangspunkt i gruppetilhørsforhold og derefter vælgervandringerne for Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti. Partiadfærden vil herefter blive sammenlignet for de to partier, med udgangspunkt i partiadfærden for de gamle partier for at vise hvordan de nye partier kunne få en så stor fremgang. Derefter vil den parlamentariske situation før valgene blive sammenlignet for at vise hvad, der blev ændret ved valgene.

Til sidst vil der blive diskuteret, hvilke konsekvenser valgene havde for det parlamentariske arbejds-klima, med inddragelse af bilag 1. Hvorefter der følger en diskussion af forklaringer på forandringerne, og hvordan dette kan forklares af de politiske skillelinjer og populisme.

Jordskredsvalget 1973

Folketingsvalget den 4. december 1973, også kaldet jordskredsvalget, er af mange eksperter og medier blevet kaldt 'et af de mest betydningsfulde valg i det 20. århundrede'¹ og starten på 'den moderne parlamentariske historie'². Valget medførte at de fem gamle partier i Folketinget; Socialdemokratiet, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti blev fordoblet til ti partier med; Fremskridtspartiet, Centrum-Demokraterne, Retsforbundet, Danmarks Kommunistiske Parti og Kristeligt Folkeparti. Forskellen på de gamle partier og de fem nye partier var at de fem nye partier repræsenterede noget, som vælgerne mente, der skulle ændres i samfundet. Og ikke de gamle partier som repræsenterede de forskellige samfundsklasser og befolkningsgrupper, der eksisterede i samfundet i starten af det 20. århundrede.¹

Danmarks optagelse i EF

I 1961 søgte Danmark, sammen med Storbritannien og Irland, om optagelse i EF. Frankrig var imod, at briterne skulle blive medlemmer af EF, det gjorde at Danmark heller ikke, kunne blive medlem. Men i 1970 begyndte tingene at bløde lidt op, og endte med at danskerne den 2. oktober 1972 skulle til folkeafstemning om medlemskab i EF. Alle partierne i Folketinget gik ind for medlemskabet i EF bortset fra Socialistisk Folkeparti. Ud fra partiernes holdning så det ud til, at ja-siden ville vinde, men efter Norges nej ved folkeafstemning om optagelse så det anderledes ud. Mange troede derfor, at også danskerne ville stemme nej, men til folkeafstemningen stemte 63,3% for at blive en del af EU. Det medførte, at Danmark den 1. januar 1973 blev medlem af EF.³

Tabel 1: For og imod dansk indtræden i EF i 1972 ifølge Gallup

	april	maj	juni	august	september	Folkeafstemning (2. oktober)
For	48%	41%	46%	41%	49%	63%
Imod	28%	30%	31%	35%	33%	36%
Ved ikke	23%	29%	23%	25%	28%	

4

¹ Brunbech, Peter Yding: "Jordskredsvalget 1973". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 13. maj 2012.

² Heiberg, Steffen: "Jordskredsvalget 1973: Den dag Glistrup og Erhard splittede Folketinget ad". Politiken (politiken.dk), 2. december 2012.

³ danmarkshistorien.dk: "Danmarks medlemskab af EF og EU, efter 1972". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 12. oktober 2011.

⁴ Kilder: Friisberg, Claus: "Kilder til det ny Danmark 1914-1992 *Lange linjer*". 2. udg., København: Munksgaard, 1992. S. 139. Danmarks Statistik: "Statistisk Årbog 2017". København: Danmarks Statistik (dst.dk), juni 2017. S. 56. Se bilag 2.

Tabel 1 viser hvordan, der optil afstemningen også var skepsis omkring dansk medlemskab i EF. Meget af tiden vidste ca. en fjerdedel af befolkningen, ikke om de skulle stemme for eller imod. Alligevel var der dog gennem hele perioden over 40%, der ville stemme for medlemskabet. Fra september til afstemningen i oktober er stigningen i dem, der ville stemme for og dem der gjorde på 14 procentpoint. Antallet af dem der var imod ligger meget omkring det samme som afstemningens resultat.

Afstemningen om EF skabte splid i partierne, da ikke alle partimedlemmer var enig i beslutningen fra partitoppen om at stemme for medlemskabet. Dette skabte splid mellem vælgerne og partierne, fordi vælger mistede tilliden til partiet, når de var uenige indbyrdes.¹

Danmarks høje skattetryk

Efter 2. Verdenskrig blev der begyndt en udbygning af den danske velfærdsstat. I Danmark sad Socialdemokratiet næsten ubestridt på magten fra starten af 30'erne og indtil Schlüters regering i 1982.⁵ Det betød at Danmark i modsætning til andre lande med en enten konservatistisk eller liberalistisk regering, kunne forme en velfærdsstat baseret på lighed. Det medførte dog også stigende skatter, som gjorde mange arbejdere utilfredse.

En af dem var blandt andet Frede Olsen, en socialdemokratisk vælger som ved valget i 1973 stemte på Fremskridtspartiet. Han udtaler i et interview i 1977:

Det kan jo godt være, man synes, der er blevet trampet lidt rigeligt på én. Kommer man op på rådhuset, så står der én bag skranken og ser ned på én. [...] Hvad jeg synes, jeg får for skatten – jeg synes, jeg får et spark i røven.⁶

Her har vi at gøre med en førstehåndskilde, som kan sætte ord på begivenhederne. Frede Olsen mener, at systemet ikke ligger mærke til alle og det føler sig forhøjet over borgerne. Det er også derfor, at han synes han får et spark i røven, fordi systemet ser ned på ham. Hans ordvalg kan også vise, hvilken social klasse han tilhører. Han taler i korte sætninger, som oftest starter med ”jeg synes”, det betyder, at han ikke nødvendigvis er fra en af de højere sociale klasser. Noget andet der tyder på det, er at han ikke bruger lange ord og sætninger, men siger tingene kort og kontant.

⁵ DR: ”Danske regeringer siden 1953”. DR (dr.dk), 18. februar 2005.

⁶ Nielsen, Poul V.: ”Fremskridtsarbejderen – Kammerat eller fjende”. Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 29. september 2011.

Man skal desuden tage hensyn til, at interviewet fandt sted fire år efter valget. Dette viser dog også, at der fire år efter stadig var tiltro til Fremskridtspartiet og kritik af det nye velfærdssystem. Interviewet er en del af en bog kaldet "Fremskridtsarbejderen – kammerat eller fjende", som havde til formål, at undersøge hvad der i befolkningen gjorde, at Fremskridtspartiet kunne komme i Folketinget.

Tabel 2: Skatter og offentlige udgifter

År	Skatter og afgifter i milliarder kr	Skatter og afgifter i procent af BNP
1968	34.135	33,7
1970	48.023	37,8
1972	65.015	40,9
1975	87.879	41,4

⁷ Frede Olsen synes, at skatten er blevet for høj, og at man ikke får noget for den. Det viser tabel 2 også, her kan man se, at skatterne og de offentlige udgifter stiger år for år. Fem år

før valget var de på 34.135 milliarder kr., og udgjorde 33,7% af den samlede BNP. I 1972 året før valget udgør skatter og afgifter næsten det dobbelte med 65.015 milliarder kr.. Derfor kan man sige, at det var noget der var til at mærke, når man som arbejder over en periode skulle betale meget mere i skat. Derfor er der belæg for de meninger, som Frede Olsen giver udtryk for.

Frede Olsen mener også, at det at stemme på Fremskridtspartiet er et oprør mod det eksisterende system

Jeg vil nærmest kalde FRP et parti af oprørere mod det bestående system. [...] De [arbejderne] opdagede, at politikerne overhovedet ikke er til at stole på. De siger ét og gør noget andet, evig og altid. De, der ikke vil finde sig i det pjat, det er dem der stemmer på FRP.⁵

Citatet viser, at Fremskridtspartiets vælgere ikke længere har tillid til systemet, og at dem som stemmer Fremskridtspartiet, gør det som et oprør mod systemet. De udtalelser Frede Olsen kommer med er tendentiøse. Frede Olsens tendentiøse udtalelser udgør et repræsentativt syn fra størstedelen af vælgerne, der stemte Fremskridtspartiet. Kilden kan derfor bruges til at vise noget om Fremskridtspartiets vælgere og deres holdninger til samfundet og det politiske system.

En undersøgelse fra Gallup understøtter også Frede Olsens argumenter, for at Fremskridtspartiet er et oprørsparti. Den viser nemlig, at 75%, af de vælgere der i maj 1973 ville stemme Fremskridts-

⁷ Kilde: Friisberg, Claus: "Kilder til det ny Danmark 1914-1992 Lange linjer". 2. udg., København: Munksgaard, 1992. S. 95 & 142. Se bilag 3.

partiet, ville gøre det for at ”ruske de gamle politikere op”. I modsætning til det ville omkring 22% af vælgerne stemme på Fremskridtspartiet på grund af deres politik.⁸

Ungdomsoprør og gæstearbejdere

I slutningen af 1960'erne kom ungdomsoprøret til Danmark. Ungdommen ville gøre op med samfundet, dets normer og især autoriteterne. Det medførte blandt andet, at flere unge identificerede sig med venstrefløjens holdninger, som bl.a. indeholdt at fjenden, var det kapitalistiske samfund, da det ikke tilgodeså menneskets bedste men i stedet kapitalens bedste. Ungdomsoprøret medførte både direkte og indirekte frigørelsen af billedpornografien, fri abort, Rødstrømpebevægelsen, BZ-bevægelsen og herunder indtagelsen af Christiania i 1971.⁹ Samtidig med at der skete oprør blandt de unge, hærgede debatten om gæstearbejdere på det danske arbejdsmarked. I 1970 skrev direktøren for Dansk Arbejdsgiverforening Jens Fisker om disse gæstearbejdere og deres betydning for produktionen, og hvilke konsekvenser de kunne få for samfundet

De sociale problemer må imidlertid ikke overses. De kan blive frygtelige – for at sige det rent ud: 100.000 gæstearbejdere i ghettolignende byområder i København vil nødvendigvis medføre tyveri, voldtægt, mord og blodige sammenstød i et omfang, som tåler sammenligning med USA's storbyer.¹⁰

Citatet stammer fra en kronik, og hans udtalelser er derfor tendentiøse. Den første gæstearbejder kom til Danmark i 1967, og kilden er derfor en reaktion på denne situation. Da Jens Fisker er direktør for Dansk Arbejdsgiverforening, synes han, at gæstearbejderne er en god ting for den danske økonomi, i og med det kan øge hans medlemmers produktion på deres fabrikker. Men han siger også, at det kan have sociale konsekvenser for samfundet, når og hvis der kommer mange gæstearbejdere til Danmark.

Det at han bruger ordet gæstearbejder, viser hvilket forhold, han har til dem. Ordet gæst forbinder man med noget, der er dejligt men også en, der bare er på besøg, og tager hjem igen på et tidspunkt. Han kunne også have brugt ordet fremmedarbejder, men han mener, at arbejderne er godt for den danske økonomi, og vil derfor ikke udstille dem som noget farligt.

⁸ Gallup: ”Glistrup og vælgerne”. Hellerup: Gallup (webtest.kantargallup.dk), 8. maj-26. maj 1973. S. 6.

⁹ Nationalmuseet: ”Bevægelserne”. Nationalmuseet (natmus.dk).

¹⁰ danmarkshistorien.dk: ”Velkommen Mustafa – kronik af direktør Jens Fisker, Dansk Arbejdsgiverforening, 1970”. Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 1. december 2011.

Folketingsvalget i 2015

Folketingsvalget i 2015 blev afholdt den 18. juni med ti partier var på stemmesedlen. Herudaf kom ni partier ind i Folketinget her iblandt det nye parti Alternativet med det tidligere medlem af Radikale Venstre Uffe Elbæk i spidsen, der som Erhard Jakobsen brød ud af et parti, og startede et nyt. Valget medførte også et magtskifte fra en Socialdemokratisk ledet regering til en Venstre ledet regering med Lars Løkke Rasmussen i spidsen. Grunden til dette skift var især vælgertilslutningen til Dansk Folkeparti, som skyldtes deres holdninger til udlændinge- og flygtningeområdet, et emne der fyldte meget i valgkampen.

Udlændinge og flygtninge

Årsagen til de store mængder af flygtninge skyldtes blandt andet borgerkrigen i Syrien. Borgerkrigen i Syrien havde medført, at ca. 400.000 syrere havde mistet livet, og at 13 millioner var flygtet fra landet.¹¹ Det medførte store flygtningestrømme, som bevægede sig mod Europa. Allerede i januar 2015 forudsagde danske eksperter, at flygtningestrømmen vil øges inden for kort tid, og ville kunne betyde et pres på vestlige værdier som ytringsfrihed og ligestilling.¹²

Det øgede pres gjorde, at Venstre i valgkampen fremlagde et forslag til en asylreform med titlen ”Asylreform – Styr på tilstrømningen”. I et indlæg i forlængelse af reformen skrev den daværende formand Lars Løkke Rasmussen

Danmark er et dejligt land. Blandt andet, fordi vi hænger sammen, og fordi vi er et fælles folk med fælles værdier og fælles sprog. Sådan et land skal vi helst blive ved med at være.¹³

Her har vi at gøre med en førstehåndskilde, som har til formål at præge vælgerne til at tage stilling til asylområdet ved valget. Det gør han ved at bruge ord som ’fælles’ og ’vi hænger sammen’, det skaber en sammenholdsfølelse, der gør at modtageren føler noget, når vedkommende læser det. Af-senderen Lars Løkke Rasmussen giver i citatet udtryk for han og partiets subjektive mening, og fortæller om deres forslag til at ændre problemet. Derfor henvender kilden sig også til både Venstres vælgere men også potentielle nye vælgere. Lars Løkke Rasmussen og Venstre udgiver dette forslag

¹¹ Havmand, Tobias & Fenger-Grøndahl Malene: ”Borgerkrigen i Syrien”. Faktalink (faktalink.dk), 2013 & januar 2020.

¹² Borg, Orla & Johansen, Martin & Plougsgaard, Heidi: ”Forskere advarer om pres fra flygtninge”. Jyllands-Posten (jyllands-posten.dk), 10. januar 2015.

¹³ Rasmussen, Lars Løkke: ”Styr på asyltilstrømningen”. Venstre (venstre.dk), 9. juni 2015.

i håbet om at præge den politiske dagsorden, og at medierne tager sagen op til videre diskussion i resten af valgkampen. Det kan man sige lykkedes, for efter Venstre havde fremlagt dette forslag fyldte asylområdet og flygtninge end stor del i resten af valgkampen.¹⁴

Det var en perfekt mulighed for Dansk Folkeparti, med en nationalkonservativ ideologi og højreorienterede holdninger til flygtninge. Deres mærkesager var blandt andet grænsekontrol, indvandrerskald i job, nødhjælp til genopbygning i katastrofeområder.¹⁵ Det gav Dansk Folkeparti et massivt indtog hos vælgerne, og gav de gamle partier mindre indflydelse.

Valgenes resultater

For bedre at kunne sammenligne de to valg er resultaterne delt op i to grupper, det er gruppen for de gamle partier og gruppen for de nye partier. Det kan give et bedre syn på udviklingen i 1973 og i 2015.

De gamle partier

De gamle partier omfatter i denne her sammenhæng Socialdemokratiet, Venstre, Radikale Venstre, det Konservative Folkeparti og Socialistisk Folkeparti. Det er de partier, som blev udfordret til valget i 1973 af de fem nye partier, men også de partier som blev udfordret ved valget i 2015.

Socialdemokratiet der både dannede regering op til valget i 1973 og 2015, var det eneste af de gamle partier, der i 2015 ikke gik tilbage. Ved valget i 2015 gik Socialdemokratiet frem med 1,5 procentpoint af stemmerne, det svarede til 3 mandater. Anderledes stod det til ved valget i 1973, der var Socialdemokratiet det parti, som fik den største vælgerlusing. De mistede 24 mandater, som svarede til 11,6 procentpoint siden det forrige valg. Socialdemokratiet forblev dog stadig det største parti med 25,7% af stemmerne. Stemmeandelen ved valget i 2015 for Socialdemokratiet lå på 26,3%, hvilket vil sige, at partiet næsten havde samme stemmeandel ved begge valg kun med en forskel på 0,6 procentpoint.

Venstre som egentlig havde været større end Socialdemokratiet siden valget i 2011, mistede i 2015 7,3 procentpoint af deres vælgere, hvilket svarer til 13 mandater. Ligeså slemt stod det dog ikke til i

¹⁴ Sørensen, Anne: "Folketingsvalget 2015". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 4. september 2017.

¹⁵ Restrup, Anne Katrine: "Kender du Dansk Folkepartis mærkesager?". Kristeligt Dagblad (kristeligt-dagblad.dk), 7. maj 2015.

1973, hvor de havde mistet 3,4 procentpoint af deres stemmer siden det forrige valg i 1971.

Det Konservative Folkeparti led også en tilbagegang ved valget i 1973. De mistede 7,5 procentpoint af deres vælgere, hvilket svarer til 15 mandater. Ved valget i 2015 mistede de kun 1,6 procentpoint af deres vælgere. Men generelt fra 1973 til 2015 er partiet også faldet en hel del. I 1973 havde de 9,2% af stemmerne, mens de efter valget i 2015 kun fik 3,4%, det er en forskel på 5,8 procentpoint.

Radikale Venstre blev ved Folketingsvalget i 2015 halveret, de gik fra 9,5% til 4,6%. Ved valget i 1973 mistede de kun 3,1 procentpoint af vælgerne. Dengang var partiet dog også større efter valget i 1973, hvor de lå på 11,2% altså 6,6 procentpoint højere end efter valget i 2015.

Socialistisk Folkeparti blev også halveret i 2015. Ved valget i 2015 gik de fra 9,2% til 4,2%. Ved valget i 1973 fik de 6%.

De nye partier

Som man kunne se, gik de gamle partier drastisk tilbage ved de to valg. Dette kan kun skyldes, at der kom nye partier til, der førte politik om emner som vedrører borgerne. Valget i 1973 medførte som bekendt fem nye partier, ingen af disse nye partier kom ind ved Folketingsvalget i 2015. Men Dansk Folkeparti er udsprunget af Fremskridtspartiet, og mange af de andre partier fra 1973 har inspireret de nuværende partier eller slået sig sammen.

Den store stemmesluger ved Folketingsvalget i 2015 var **Dansk Folkeparti**. De fik en stemmeandel på 21,1%, hvilket var en fremgang på 8,8 procentpoint. Det gjorde dem til det næststørste parti efter valget, med en forskel til Socialdemokratiet på 5,2 procentpoint. Det betød, at Dansk Folkeparti fik 37 mandater.

Noget lignende skete for **Fremskridtspartiet** i 1973, der med 15,9% af stemmerne kom i Folketinget. Fremskridtspartiet blev også Folketingets næststørste parti dog med en forskel til Socialdemokratiet på 9,8 procentpoint. Man skal dog huske på, at Dansk Folkeparti havde siddet i Folketinget før, mens valget i 1973 var det første for Fremskridtspartiet.

I 1973 kom **Danmarks Kommunistiske Parti** i Folketinget igen efter at have ligget under spærregrensen i en række år. De fik 3,6% af stemmerne, hvilket var 2,3 procentpoint mere end ved valget i 1971. I 1989 besluttede partiet sig for at slutte sig sammen med de andre venstreorienterede partier undtagen Socialistisk Folkeparti. De partier blev til partiet, som man i dag kender som

Enhedslisten.¹⁶ Ved valget i 2015 blev **Enhedslisten** Folketingets fjerde største parti med 7,8% af stemmerne, det var en fremgang på 1,1 procentpoint.

I 1973 kom **Kristeligt Folkeparti** i Folketinget for første gang med 4%, det gjorde de især på grund af de nye regler om fri abort og frigivelsen af billedpornografien i Danmark.¹⁷ I 2015 kom **Alternativet** også i Folketinget for første gang med 4,8% af stemmerne. Alternativet blev oprettet som et parti, der kæmpede for klimaet.¹⁸

Geografisk fordeling

Hvis man kigger på Fremskridtspartiet og Dansk Folkepartis vælgertilslutning geografisk set, er der nogle sammenhænge mellem de to partier.

Ved valget i 1973 havde Fremskridtspartiet mange vælgere i det sydøstlige Jylland. I Ringkøbing amt og Ribe amt var der henholdsvis en stemmeprocent på 19,2% og 19,1%. I Sønderjyllands amt, der dækker hele området fra Christiansfeld og ned ad,¹⁹ havde partiet en stemmeprocent på 17,5%. Det sted hvor Fremskridtspartiet havde, den største stemmeandel var dog på Bornholm. Den store stemmeandel her skyldes nok, at Mogens Glistrup kom derfra, og han kunne derfor tale på deres vegne. Sjælland var den landsdel, hvor Fremskridtspartiet havde den laveste stemmeandel, og især i Københavns Kommune, hvor kun 10,4% stemmede på partiet. Storstrøms amt var det amt, hvor de fik færrest stemmer der lå stemmeandelen på 13,8%.²⁰

Dansk Folkeparti vandt også fremgang i mange af de samme områder, som Fremskridtspartiet gjorde tilbage i 1973. Især i det der før var Sønderjyllands amt, som nu beregnes som Sydjyllands Storkreds, fik Dansk Folkeparti 28,3% af vælgerne. Det samme skete i det daværende Ribe amt, som nu er Østjyllands Storkreds, hvor Dansk Folkeparti fik 18,9% af stemmerne. Dansk Folkeparti klarede sig i modsætning til Fremskridtspartiet dårligt på Bornholm men godt i de østlige og sydlige dele af Sjælland. Dansk Folkeparti klarede sig også dårligt i København, hvor de fik under 11,4% af stemmerne.²¹

¹⁶ Nygaard, Bertel: "Danmarks Kommunistiske Parti (DKP)". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 25. august 2011.

¹⁷ Skov, Christian Egander: "Kristendemokraterne 1970-". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 17. august 2011.

¹⁸ Se bilag 4 og 5.

¹⁹ slesvignavne.dk: "Sønderjyllands Amt". slesvignavne.dk.

²⁰ Se bilag 6.

²¹ Se bilag 7.

Hvad stemte vælgerne der før?

Før valget i 1973 var det næsten forudbestemt hvilket parti, der ville tage sejren hvor. Dette skyldtes en af de originale politiske skillelinjer, der var med til at skabe de gamle partier. Her er der tale om skillelinjen mellem land og by. Venstre var partiet, som havde vælgerne på landet, her især landmænd, mens Socialdemokratiet havde arbejderne, der boede i byerne. Sådan var det også op til valget i 1973.

Hvis man kigger på bilag 8, så kan man se resultatet fra valget i 1971 og 1973 fordelt på kommune-grupper. Tabellen viser, at Socialdemokratiet fik stor vælgeropbakning i byerne i 1971. I hovedstadsområdet fik de 37,4% af stemmerne i de store byer. I tabellen kan man også se, at i de kommuner i Jylland der ikke er bykommuner, fik Venstre 30,7% af vælgerne. Det er meget de samme kommuner, som Fremskridtspartiet fik fremgang i. Venstres stemmeandel i de øvrige kommuner i Jylland gik fra 30,7 i 1971 til 22,1 i 1973, det er et fald på 8,6 procentpoint. Grunden til at Fremskridtspartiet tog over disse steder, kan måske findes i Frede Olsens udtalelser. Han mente, at Fremskridtspartiet er et oprør mod det bestående system og den øgede bureaukratisering. Det betød, at en stor del vælgere i de områder synes, at det var nok, og det var med til at gøre, at vælgerne stemte, som de gjorde ved valget i 1973.

Noget lignende fandt også sted ved valget i 2015. Bilag 9 viser, at ved valget i 2011 fik Venstre 33,1% af stemmerne i Syddjyllands Storkreds, mens Dansk Folkeparti fik 14,8% i modsætning til 28,3% ved valget i 2015.

Vælgeradfærd

Som man kunne se i afsnittet ovenover, ændrede vælgerne deres adfærd ved de to valg. Især ved valget i 1973 hvor de gamle partiers tilbagegang skyldtes vælgerens opgør med gruppetilhørsforhold, og i den sammenhæng medførte et brud på partiidentifikationen. Derudover skete der ved begge valg en øget issuevoting og pocketbook voting.

Gruppetilhørsforhold

Bilag 10 viser tilhørsforhold til samfundsklasserne fra 1971-2015 dog uden tal fra 1994-2015. Til spørgsmålet om man tilhører en samfundsklasse, ligger den generelt over de 50% for hele perioden. Lige bortset fra i 1973, hvor den er på det laveste nemlig 41%. I 2015 lå dette tal på sit højeste med 68% af de udspurgte, der mente de hørte til en samfundsklasse. Andelen der mener, at de tilhører

arbejderklassen, lå i 1971 på 21%, hvilket omtrent svarer til ca. 1/3 af Socialdemokratiets vælgere det år, efter 1982 faldt andelen, der mente, at de tilhørte arbejderklassen.²² Dette er et tegn på, at vælgerne før valget i 1973 stemte på baggrund af deres gruppetilhørsforhold. Det er, som vi før har været inde på, at arbejderne stemte Socialdemokratiet, hvilket gjorde de fik større opbakning i byen. Derfor var partierne før 1973 forholdsvis sikre på at have et bestemt antal kernevælgere, og der var derfor også generelt meget få marginalvælgere.

Lipset og Rokkans teori om politiske skillelinjer argumenterede for, at der var skillelinjer i samfundet, hvilket gjorde, at disse partier kunne have en loyal gruppe kernevælgere. Det kunne de da, der f.eks. var en skillelinje mellem arbejder og arbejdsgiver, det betød at arbejderne samlede sig en gruppe, den gruppe stemte som oftest på Socialdemokratiet, da partiet var skillelinjens organisatoriske element for arbejderne.

Partiidentifikationen er essentiel for den klassiske sociologiske teori om vælgeradfærd, som er den teori, der beskriver vælgerens gruppetilhørsforhold. Bilag 11 viser noget om partiidentifikationen i 1973. Den viser, at de vælgere der var stærkt overbeviste ved valget i 1973, altså kernevælgerne, stemte 22% af dem på et af de nye fem partier, mens 39% af dem stemte på det samme parti som i 1971. Anderledes er det dog med de 'ikke stærkt overbeviste tilhængere', hvor 21% skiftede til et nyt parti. Dette kan skyldes bandwagon effekten, hvor de vælgere med lavest partiidentifikation, går til de partier, som har størst succes på det tidspunkt for at være med på vognen.

I 2015 mente 16%, at de var en del af arbejderklassen, mens 51% mente de var en del af middelklassen.²² Det skyldes at vælgerne er gået fra at have et gruppetilhørsforhold, og at være kernevælgere til, at blive mere egotropiske pocketbook vælgere, som kun tænker på at øge sin egen velstand. Valget i 2015 viser derfor også, at gruppetilhørsforholdet og partiidentifikationen ikke spiller den samme rolle, som den gjorde før valget i 1973.

Vælgervandringer

Noget der stod klart frem efter valget i 2015 var, at issuevoting var blevet en stor faktor for resultatet. Som vi tidligere har været inde på, så betød flygtninge meget under valgkampen i 2015, hvilket også gjorde, det var et emne, som vælgerne stemte efter. Grunden til at Dansk Folkeparti fik en så

²² Se bilag 10.

stor fremgang ved valget i 2015 skyldtes, at de havde issue-ownership på flygtningeområdet, og på den måde kunne lokke vælgere til at stemme på deres parti.

Det kan ses i bilag 12, hvor man kan se vælgervandringerne for Folketingsvalget i 2015. Den viser, at 10,3% af stemmerne Dansk Folkeparti fik ved Folketingsvalget i 2015, var deres egne kernevælgere. Det vil sige, at ca. halvdelen af deres vælgere havde stemt på dem ved sidste valg. Fordi at Dansk Folkeparti havde issue-ownership på udlændinge- og flygtningeområdet, fik de en masse issuevoters fra de andre partier. 4,9% af Venstre vælgere i 2011 stemte i stedet på Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet mistede 1,7% af deres vælgere til Dansk Folkeparti. Derudover fik Dansk Folkeparti 2,1% af deres stemmer fra nye vælgere, folk der ikke stemte i 2011 eller folk der ikke huskede hvad de stemte. Det er det højeste andel blandt alle partierne. Det at Dansk Folkeparti fik så mange stemmer fra Socialdemokratiet, og at Venstres stemmer ikke gik til rød blok, gjorde at der blev flertal indenfor den blå blok.

Man kan i bilag 13 se, hvor meget vælgerne har vandret ved hvert valg siden 1957. Den viser, at valget i 2015 næsten havde bruttovandringer på størrelse med dem ved Jordskredsvalget. Den lå i 2015 på omkring 42%, der havde skiftet parti siden valget i 2011. I 1973 lå den på omkring 44%, der skiftede parti. Det viser, hvordan det at være issuevoter er blevet mere normalt, og at man i stedet for at stemme efter sin socialklasse, nu stemmer efter egne interesser.

Det kan også ses i bilag 14, der viser vælgervandringerne ved valget i 1973. Der kan man se, at Fremskridtspartiet hentede 31% af deres vælgere fra Det Konservative Folkeparti. Dette kan skyldes, at vælgerne i 1973 blev mere pocketbook voters, de kiggede på Fremskridtspartiet og tænkte, at det med lavere skatter ville gøre dem mere rige, altså øge pengepungen. Tidligere fandt vi ud af, at 75% af Fremskridtspartiets vælgere ville stemme på partiet for at ruske i de gamle politikere. Derfor kan Fremskridtspartiets store vælgertilslutning også forklares med teorien om retrospektiv stemmeadfærd, hvor vælgerne kigger tilbage på, hvad der er blevet gjort, hvis de ikke er tilfredse stemmer de på et andet parti, der kan bringe politikken i den retning vælgeren vil have.

En model man kan bruge til at beskrive begge valg, er retningsmodellen. Ved valget i 1973 stemte mange vælgere retrospektivt for at få ændret på det nuværende system med de gamle partier og øget bureaukratisering. Derfor stemte de på nogle af de nye partier, for at vise at de ville væk fra det nuværende, men de sympatiserede ikke nødvendigvis helt med alt ved de nye partiers politik. Det samme skete i 2015, der kunne mange vælgere se, at flygtningekrisen blev en større og større

trussel mod Danmark. Da ingen andre partier, havde de store holdninger stemte de fleste Dansk Folkeparti for at vise de andre partier, hvilken retning vælgerne gerne ville have. Det fik især mange af de blå partier til at ændre på deres udlændinge- og flygtningepolitik senere hen.

Partiadfærd

Mange partier ændrede som sagt på deres udlændinge- og flygtningepolitik efter valget. Det var især de blå partier og i høj grad Venstre, da Lars Løkke Rasmussen og Venstre gerne ville have regeringsmagten tilbage fra Socialdemokratiet. Den eneste måde de kunne få flertal på, var ved at gå på kompromis med Dansk Folkepartis udlændinge- og flygtningepolitik. Derfor kan man sige, at Dansk Folkeparti var policy seeking, de vil gerne have deres politik igennem, men Venstre var mere office seeking, og ville hellere have regeringsmagten tilbage. Selvom Liberal Alliance fik et godt valg i 2015, endte de alligevel med at være office seeking, frem for policy seeking. De blev derfor nødt til at gøre nogle indrømmelser overfor Dansk Folkeparti, for at kunne komme i regering. Det skabte splid mellem Liberal Alliances interessefaktor og strategiske faktor. Liberal Alliances kernevælgere ville gerne have, at de skulle være policy seeking, men i stedet fokuserede partiet på den parlamentariske faktor. Det gjorde de for hvis de samarbejdede, ville de også kunne opnå ministertaburetter.

Efter valget i 2015 måtte Socialdemokratiet indse, at rød blok havde misset en del vælgere ved valget i 2015. Nu lå alle vælgerne længere til højre på den værdipolitiske akse, i og med mange gik ind for en strammere udlændingepolitik. Derfor tog Socialdemokratiet udgangspunkt i medianvælgerteorien, hvor det gælder om at kapre stemmer inde fra midten. Hvis vælgerne var mere højreorienterede, blev Socialdemokratiet nødt til at have en mere højreorienteret værdipolitik, for at kunne få stemmer tilbage til deres blok. Det virkede ved valget i 2019, hvor de igen fik flertal i rød blok. Det var noget af det modsatte, der skete ved valget i 1973. De to store partier før valget var Venstre og Socialdemokratiet, der var partier på hver sin side af den politiske skillelinje mellem land og by. De to store partier kæmpede om vælgerne inde på midten, ligesom i medianvælgerteorien. Det betød, at der kom mere plads på yderkanterne til nye partier. Det var her, at Fremskridtspartiet og Centrum-Demokraterne kom ind og kappede de stemmer, som ikke var omkring midten. Det gjorde Fremskridtspartiet ved at være vote seeking og gennem popularitetsfaktoren at kritisere det, der var galt i samfundet nu og her. Det kunne skaffe dem en masse stemmer nu og her, men det kunne ikke fastholde dem på samme måde i det lange løb.

Den parlamentariske situation

Som vi allerede har set på, så var den parlamentariske situation meget anderledes før og efter de to valg. Efter valget i 1971 var der en Socialdemokratisk regering ledet af først Jens Otto Krag, der gik af efter folkeafstemningen om EF og overlod posten til Anker Jørgensen. Men ved valget i 1971, så man allerede tegn på et opbrud i dansk politik. Efter valget havde hverken regeringen (Venstre, Det Konservative Folkeparti og Radikale Venstre) eller oppositionen (Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti) flertal, derfor prøvede Radikale Venstre at lave bred regering, hvor også Socialdemokratiet indgik, men det lykkedes ikke. Men efter valget på Færøerne fik Jens Otto Krag det sidste mandat til at kunne danne en mindretalsregering.²³ Den parlamentariske situation tydede altså allerede på, at danskerne ville noget andet end partierne. Når Danmark gennem perioden op til valget i 1973 blev medlem af EF, frigav billedpornografien og andre ting, så gjorde vælgerne op med de gamle partier, og stemte i stedet på de nye partier ved valget i 1973.

Inden valget i 2015 havde der været en Socialdemokratisk ledet regering, men den havde ikke haft den store succes. Helle Thorning-Schmidt måtte foretage otte ministerrokader inden starten på 2015,²⁴ og blev husket for at sælge Dong og ødelægge Skat.²⁵ Derudover måtte SF træde ud af regeringen før valget, da partiet var ved at falde fra hinanden. Helle Thorning-Schmidt måtte ligesom i 1971 sikre sit flertal på de nordatlantiske mandater. Både valget i 1971 og 2011 lagde i støbeskeen til, at der ville ske et opbrud i det danske politiske landskab ved det næste valg.

Den parlamentariske situation efter valgene

Efter valget i 1971 og i 2015 ændrede den parlamentariske situation sig dramatisk. Valget i 1973 havde en del konsekvenser for det parlamentariske arbejdsklima. De nye partier havde taget en stor del af de gamle partiers vælgere og dermed også mandater. Derfor blev det også sværere at danne regering efter valget.

Poul Hartling formanden for Venstre blev statsminister for en Venstre mindretalsregering baseret på deres 22 mandater. Det betød, at der kun var 12 ministre, og noget af lovgivningsarbejdet blev derfor givet videre til embedsmændene og Folketinget. Derfor blev ca. 1/3 af lovforslagene fremsat af

²³ danmarkshistorien.dk: "Folketingsvalget 1971". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 27. maj 2015.

²⁴ Justesen, Anne & Mølgaard, Christian Juhl: "Her er Thornings mange rokader". Altinget (altinget.dk), 10. oktober 2014.

²⁵ Bloch, Christine: "Thornings regering lavede »fuldstændig fatal« kovending: »Vi kunne se, det bare styrede mod afgrunden«". Berlingske (berlingske.dk), 29. november 2018.

andre partier end regeringen. Det gjorde den parlamentariske situation meget usikker, specielt fordi Poul Hartling havde et anstrengt forhold til Fremskridtspartiet. Men grundet partiets store mandattal var det svært at skabe flertal uden om partiet. Det betød i sidste ende også, at regeringen måtte gå af og udskrive valg i 1975, da de ikke kunne få flertal i Folketinget.²⁶ Udover at valget i 1973 havde konsekvenser for lovgivningsarbejdet i Folketinget, havde det også konsekvenser for Fremskridtspartiet. Som Lars Trier Mogensen skriver i bilag 1, så blev partiet set som uregerligt, og man ville nødtigt basere sit parlamentariske grundlag på partiet. Det var derfor også svært for partiet at få politik igennem, da de blev set sådan af de andre partier.

Noget lignende skete for Dansk Folkeparti før valget i 2019. Partiet havde som sagt fået massiv fremgang ved valget i 2015, og var dem der lagde grund for blå bloks flertal. Det betød også, at de havde meget magt indenfor blokken, da de på et hvert tidspunkt kunne vælte regeringen. Derfor måtte regeringen indgå kompromisser med Dansk Folkeparti, for at kunne blive siddende. Som det står i bilag 1, fik Dansk Folkeparti en del infrastrukturs projekter til deres valgkredse. Det gjorde de med et håb om, at disse projekter ville kunne give flere stemmer til partiet i de kredse ved det næste valg. Men som Lars Trier Mogensen skriver viste det bare, at Kristian Thulesen Dahl ikke er troværdig som forhandlingspartner, og ikke får nogle resultater med fra forhandlingerne.

Dansk Folkeparti medførte dog ikke lige så store konsekvenser for parlamentarismen som Fremskridtspartiet. De blev nemlig ikke set som uregerlige, da man for det meste vidste, hvor de stod. Men på den anden side skabte de en vis usikkerhed for de andre partier i blå blok. De vidste, at hvis Dansk Folkeparti trak sig fra samarbejdet, ville det betyde at regeringen blev væltet, og der blev udskrevet valg. Derfor måtte alle partierne tage hensyn til Dansk Folkeparti og passe på med at træde dem over tæerne.

Forklaring af forandringerne

Som vi før har været inde på, var der nogle forandringer, som ligger til grund for de to valg. Men de to valg medførte også nye forandringer. Jordskredsvalget medførte et opbrud af de politiske skillelinjer og det etablerede politiske system, og valget i 2015 medførte øget populisme og nationalisme.

²⁶ Farbøl, Rosanna & Olesen, Thorsten Borring: ”Ministeriet Poul Hartling, 1973-1975”. Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 20. maj 2019.

Politiske skillelinjer

Ved valget i 1973 skete der en stor forandring i det politiske landskab, det åbenlyse var, at fem partier blev til ti, og at parlamentarismen led et nederlag. Men derudover skete der også et opbrud i de politiske skillelinjer. Indtil valget var der især to skillelinjer, der skabte rammerne for de politiske partier, det var skillelinjen mellem land og by og mellem arbejdere og arbejdsgivere. Socialdemokratiet repræsenterede arbejderne i byerne, mens Radikale Venstre repræsenterede arbejdsgiverne på landet. Venstre repræsenterede bønderne på landet og Det Konservativ Folkeparti arbejdsgiverne i byerne og på landet. Det var disse skillelinjer, som repræsenterede klasserne og deres holdninger, og som lagde grund for firepartisystemet frem til valget i 1973.

Forandringerne med de politiske skillelinjer kan forklares med opbruddet af klasser. Som vi tidligere har været inde på, skete der i 1973 et opbrud i de sociale klasser. Der gik ca. 22% af partiernes kernevælgere til et af de fem nye partier. Vælgerne var trætte af de gamle partiers monopol, og at de ikke havde ændret sig de sidste 50 år, så derfor søgte de mod de nye partier. Det er også senere blevet kaldt den magtpolitiske skillelinje, hvor det er de systemkritiske i det her tilfælde Fremskridtspartiet osv. overfor for de systembevarende altså de gamle partier. Alt det betød altså også, at de gamle politiske skillelinjer blev opløst og dermed også firepartisystemet.

Derudover opstod der begyndelsen på en ny skillelinje den værdipolitiske skillelinje. Hidtil havde der kun været fokus på fordelingspolitik og opbyggelsen af velfærdssamfundet, men nu kom der også fokus på værdipolitik. Det gjorde der samtidig med gæstearbejdernes indtog i Danmark. Som vi så i kronikken af Jens Fisker, var gæstearbejderne ikke bare et spørgsmål om at styrke de danske virksomheder og økonomi, men også at sikre landet mod de udlændinge, der kom hertil. Eftersom de gamle partier ikke havde taget stilling til det, gav det råderum for de nye partier, og især Fremskridtspartiet fik taget emnet om udlændinge til sig. I takt med at økonomien gik dårligere indtog Fremskridtspartiet derfor det organisatoriske element for de, som mente at udlændinge var dårligt for Danmark.

Ved valget i 2015 fyldte den værdipolitiske skillelinje mere end ved valget i 1973. Her gik næsten hele valgkampen med diskussion om flygtninge, og her var de fire gamle skillelinjer næsten helt forsvundet. Skillelinjen mellem land og by spøjte lidt i snakken om flygtninge, da mange fra landet, f.eks. Sønderjylland, synes dårligt om flygtningene, mens dem i byerne havde en mere positiv holdning til dem. Det førte til, at vi igen så den magtpolitiske skillelinje dukke op, da de

systemkritiske partier fik mange mandater og de systembevarende gik tilbage.

Populisme

Udover at der ved begge valg skete en forandring i det parlamentariske system og et opbrud af de politiske skillelinjer og firepartisystemet, var der også en øget populisme blandt partierne.

En måde man kunne forklare, hvordan forandringerne i 2015 er med populisme, som kan ses i Dansk Folkepartis kampagne.

Den bedste måde for populister at føre politik på er ved at basere sin politik på frygt. Det gjorde Dansk Folkeparti i 2015, de mente blandt andet, at grænsen skulle lukkes, fordi ellers ville det vælte ind med flygtninge. Hvis folk hører det, og tænker at der må være noget helt galt, siden et politisk parti vil tage et sådan middel i brug, så skaber det frygt. Det gjorde Dansk Folkeparti, og det gjorde at, de lagde afstand til de andre partier, og så ned på dem, fordi de ikke kunne se den samme problemstilling som Dansk Folkeparti kunne. Det gjorde også, at de virkede som nogle, der var lidt udenfor det politiske fælleskab, fordi de tyede til voldsomme metoder. Men da de så fik mange stemmer, måtte de andre partier indse at de havde fat i den lange ende. Man kan lidt sammenligne situationen med Stram Kurs ved det seneste Folketingsvalg. Alle partier lagde markant afstand til partiet og dets leder Rasmus Paludan, fordi de havde en del populistiske holdninger, og prøvede at skabe frygt blandt befolkningen. Her var det især Rasmus Paludans retorik, der gjorde de kunne vinde indpas på den politiske scene og få succes.

Fremskridtspartiet var også et populistisk parti. I stedet for at være repræsentant for folket, som Dansk Folkepart, indtog de rollen som antielitære. De fokuserede mere på at kritisere det etablerede, og hvordan det kunne ændres. I 1973 gik de til valg på at få afskaffet skatten og bureaukratiet, det mente mange, der følte sig truet af denne samfundsudvikling, var en god ide, og de stemte derfor på partiet. Men fordi der senere ikke var så stor opbakning til ideen om ingen skatter måtte Fremskridtspartiet ændre kurs. De valgte at fokusere på indvandring og de såkaldte muhamedanere. Nu begyndte de i stedet at gå i den samme retning som Dansk Folkeparti nemlig at indtage pladsen som repræsentant for folket og tale deres sag. Det gjorde de da mange, inklusiv Jens Fisker, var bekymret for de sociale problemer, gæstearbejderne ville medføre. Det gav dem en smule medvind indtil at, Dansk Folkeparti vandt vælgerne over på deres side.

Konklusion

Man kan ud fra undersøgelsen konkludere, at nogle bestemte forandringer i det danske samfund og politiske landskab skaber forståelse for valgresultatet i 1973 og 2015. De forandringer inkluderede bl.a. folkeafstemning om dansk medlemskab i det daværende EF, det endte med 63,3% af danskerne stemte for. Derudover var det øgede skattetryk også blevet et problem for mange. Frede Olsen var både utilfreds med den måde han blev behandlet af systemet men også det stigende skattetryk. Interviewet viste, hvordan samfundet var blevet for meget for folk, og de stemte derfor på de nye partier. Alle disse faktorer bidrog til, at der ved valget i 1973 skete store forandringer i det politiske landskab.

For valget i 2015 kan man konkludere, at især en forandring ændrede valget. Det var flygtningestrømmen, der var på vej mod Danmark. Da Venstre præsenterede deres tiltag om asyl ændrede valgkampen sig markant, og kom til at handle om flygtninge. Den øgede fokus på flygtninge hjalp Dansk Folkeparti med, at få flere stemmer ved valget.

Ud fra sammenligningen kan man konkludere, at de gamle partier gik markant tilbage ved valget i både 1973 og 2015. Det kan ses ved valget i 1973, hvor de gamle partier gik tilbage og specielt meget i 1973 end de gjorde i 2015. For de nye partier kan man sige, at det gik bedre ved de to valg. I 1973 blev Fremskridtpartiet Folketingets næststørste parti, det samme blev Dansk Folkeparti i 2015. Den geografiske fordeling af stemmeresultat betød en del ved begge valg. Det kan ses ved, at både Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti ved de to valg fik massiv fremgang især i det sydøstlige Jylland. Samtidig klarede de sig rigtig dårligt i Københavnsområdet. Tidligere var det Venstre, som havde mange vælgere i disse områder, men partiet mistede deres vælgere i Jylland.

Efter valget i 1973 kan man konkludere, at der skete et stort opbrud med de eksisterende samfundsklasser. Det kan man se ved, at de partier som dannede det organisatoriske element for skillelinjer mellem klasser, mistede deres kernevælgere. Ved valget i 2015 kan man konkludere, at Dansk Folkepartis store vælgerskare skyldtes, at de havde issue ownership på flygtningeområdet og på den måde tiltrak issue voterne fra de andre partier. I 1973 tiltrak Fremskridtsparties politik om skatter en del pocketbook vælgere, men også retrospektive vælgere, da de ville gøre op med det gamle system. Efter valget i 2015 kan man konkludere, at Dansk Folkeparti var meget policy seeking, mens både Liberal Alliance og Venstre var office seeking. Derudover kunne medianvælgerteorien forklare partiadfærden op til valget i 1973, men betød der var plads på yderkanten. Der kom Fremskridtspartiet

ind som vote seekers, og fik gennem popularitetsfaktoren en masse vælgere på kort tid.

Man kan ud fra diskussionen konkludere, at der var flere konsekvenser ved den parlamentariske situation. Det skyldtes det snævre flertal efter valget i 1973. Derudover beskriver bilag 1 Fremskridtspartiet som uregerlige og svære at arbejde med. Diskussionen viste også, at Dansk Folkeparti ikke medførte lige så store konsekvenser, men kunne være en bombe under den blå blok og til enhver tid trække deres mandater.

Ud fra valget i 1973 kan man konkludere, at der skete et opgør med de eksisterende politiske skillelinjer og firepartisystemet. Det skyldtes det oprud, der var sket med de sociale klasser og introduktionen af den værdipolitiske skillelinje. Den kom desuden til at betyde en hel del ved valget i 2015, da diskussionen om flygtninge var på den skillelinje. Derudover betød den magtpolitiske skillelinje at, de gamle partier gik tilbage, og de nye kunne få fremgang.

Man kan desuden konkludere, at Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti havde populistiske træk. Det kan man se, da Dansk Folkeparti i 2015 indtog rollen som repræsentanter for befolkningen, og prøvede at skabe frygt i befolkningen, ved at foreslå at man skulle indføre grænsekontrol. Fremskridtspartiet indtog i stedet rollen som antielitære, ved at ville gøre om med de nuværende systemer.

Generelt kan man konkludere, at de to valg har været afgørende for det politiske landskab. Hvor der ved både jordskredsvalget og valget i 2015 skete et oprør, mod den tilstand samfundet befandt sig i. Det oprør lykkedes, og endte med at ændre de politiske landskaber for eftertiden.

Litteraturliste

Bøger

Borre, Ole & Nielsen, Hans Jørgen & Sauerberg, Steen & Worre, Torben: "Vælgerskreddet 1971-73". Eget forlag, 1975.

Foged, Ebbe & Nielsen, Kim M. & Roslyng-Jensen, Palle: "Danmark i nyeste tid. Danmarks historie efter 1973". København: Gyldendalske Boghandel, 2001.

Friisberg, Claus: "Kilder til det ny Danmark 1914-1992 *Lange linjer*". 2. udg., København: Munksgaard, 1992.

Hansen, Kasper Møller & Stubager, Rune: "Oprør fra udkanten - *Folketingsvalget 2015*". København: Jurist- og økonomiforbundets Forlag, 2017.

Jensby, Jakob Glenstrup & Pedersen, Anders Ellegaard & Brøndum, Peter: "Politikbogen". København: Columbus, 2018.

Lyngsdal, Lars: "Fremskridtspartiets valg og vælgere. 4/12 1973. En analyse af en politisk protestbevægelses fremkomst.". 2. udgave. Institut for Statskundskab Aarhus Universitet, 1974.

Sørensen, Kjeld Mazanti: "Ideologier og diskurser – *sprog, magt, politik*". København: Columbus, 2010.

Publikationer

Danmarks Statistik: "Befolkning og valg". København: Danmarks Statistik (dst.dk), 26. juni 2015.
Link: <https://www.dst.dk/valg/Valg1487635/other/2015-Folketingsvalg.pdf> (sidst besøgt 10/03/20)

Danmarks Statistik: "Statistisk Årbog 2017". København: Danmarks Statistik (dst.dk), juni 2017
Link: <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=22259&sid=staa> (sidst besøgt 04/03/20)

Danmarks Statistik: "Folketingsvalget 4. december 1973". København: Danmarks Statistik (dst.dk), september 1974. Link: <http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/Get-PubFile.aspx?id=20206&sid=valg1973> (sidst besøgt 11/03/20)

Danmarks Statistik: "Folketingsvalget 18. juni 2015". København: Danmarks Statistik (dst.dk), marts 2016. Link: <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/Get-PubFile.aspx?id=26329&sid=ftvalg2015> (sidst besøgt 10/03/20)

Gallup: "Glistrup og vælgerne". Hellerup: Gallup (webtest.kantargallup.dk), 8. maj-26. maj 1973.

Link: <https://webtest.kantargallup.dk/storage/reports/October2019/y8lxHfZL6jg9rvXLSsmJ.pdf>

(sidst besøgt 09/03/20)

Stubager, Rune & Hansen, Kasper Møller & Callesen, Kristoffer & Leed, Andreas & Enevoldsen, Christine: "Danske vælgere 1971-2015". Det Danske Valgprojekt, 3. udg., april 2016. Link:

<https://www.valgprojektet.dk/files/Danske%20v%C3%A6lgere%201971-2015%2007.06.2016.pdf>

(sidst besøgt 11/03/20)

Tekster fra internettet

Bloch, Christine: "Thornings regering lavede »fuldstændig fatal« kovending: »Vi kunne se, det bare styrede mod afgrunden« ". Berlingske (berlingske.dk), 29. november 2018. Link: <https://www.berlingske.dk/politisk-morgenpost/thornings-regering-lavede-fuldstaendig-fatal-kovending-vi>

(sidst besøgt 12/03/20)

Borg, Orla & Johansen, Martin & Plougsgaard, Heidi: "Forskere advarer om pres fra flygtninge".

Jyllands-Posten (jyllands-posten.dk), 10. januar 2015. Link: <https://jyllands-posten.dk/international/europa/ECE7350521/Forskere-advarer-om-pres-fra-flygtninge/>

(sidst besøgt 06/03/20)

Brunbech, Peter Yding: "Jordskredsvalget 1973". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 13.

maj 2012. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/jordskredsvalget-1973/>

(sidst besøgt 06/03/20)

danmarkshistorien.dk: "Danmarks medlemskab af EF og EU, efter 1972". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 12. oktober 2011. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmarks-medlemskab-af-ef-og-eu/>

(sidst besøgt 13/03/20)

danmarkshistorien.dk: "Folketingsvalget 1971". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 27. maj

2015. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/folketingsvalget-1971/>

(sidst besøgt 12/03/20)

danmarkshistorien.dk: "Velkommen Mustafa – kronik af direktør Jens Fisker, Dansk Arbejdsgiverforening, 1970". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 1. december 2011. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/velkommen-mustafa-kronik-af-direktoer-jens-fisker-dansk-arbejdsgiverforening-1970/>

(sidst besøgt 13/03/20)

Danmarks Statistik: "Resultater – Sydjyllands Storkreds". Danmarks Statistik (dst.dk), 20. januar 2015. Link: <https://www.dst.dk/valg/Valg1204271/valgopg/valgopgStor16.htm>

(sidst besøgt 10/03/20)

- DR: "Danske regeringer siden 1953". DR (dr.dk), 18. februar 2005. Link: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/danske-regeringer-siden-1953> (sidst besøgt 05/03/20)
- Farbøl, Rosanna & Olesen, Niels Wium: "Mogens Glistrup, 1926-2008". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 16. oktober 2018. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/mogens-glistrup-1926-2008/> (sidst besøgt 12/03/20)
- Farbøl, Rosanna & Olesen, Thorsten Barring: "Ministeriet Poul Hartling, 1973-1975". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 20. maj 2019. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/ministeriet-poul-hartling-1973-1975/> (sidst besøgt 12/03/20)
- Havmand, Tobias & Fenger-Grøndahl Malene: "Borgerkrigen i Syrien". Faktalink (faktalink.dk), 2013 & januar 2020. Link: <https://faktalink.dk/titelliste/borgerkrigen-i-syrien> (sidst besøgt 06/03/20)
- Heiberg, Steffen: "Jordskredsvalget 1973: Den dag Glistrup og Erhard splittede Folketinget ad". Politiken (politiken.dk), 2. december 2012. Link: <https://politiken.dk/magasinet/feature/art5488069/Jordskredsvalget-1973-Den-dag-Glistrup-og-Erhard-splittede-Folketinget-ad> (sidst besøgt 04/03/20)
- Justesen, Anne & Mølgaard, Christian Juhl: "Her er Thornings mange rokader". Altinget (altinget.dk), 10. oktober 2014. Link: <https://www.altinget.dk/artikel/her-er-thornings-mange-rokader> (sidst besøgt 12/03/20)
- Nationalmuseet: "Bevægelserne". Nationalmuseet (natmus.dk). Link: <https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/velfaerdssamfund-1915-2000/samfundet/bevaegelserne/> (sidst besøgt 06/03/20)
- Nielsen, Poul V.: "Fremskridtsarbejderen – Kammerat eller fjende". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 29. september 2011. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/socialdemokrat-og-arbejder-der-nu-stemmer-liste-z/> (sidst besøgt 06/03/20)
- Nygaard, Bertel: "Danmarks Kommunistiske Parti (DKP)". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 25. august 2011. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmarks-kommunistiske-parti-dkp/> (sidst besøgt 09/03/20)
- Rasmussen, Lars Løkke: "Styr på asyltilstrømningen". Venstre (venstre.dk), 9. juni 2015. Link: <https://www.venstre.dk/nyheder/styr-paa-asyltilstroemningen> (sidst besøgt 11/03/20)
- Restrup, Anne Katrine: "Kender du Dansk Folkepartis mærkesager?". Kristeligt Dagblad (kristeligt-dagblad.dk), 7. maj 2015. Link: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/folketingsvalg-2015/dansk-folkepartis-maerkesager> (sidst besøgt 06/03/20)

Skov, Christian Egander: "Kristendemokraterne 1970-". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 17. august 2011. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kristendemokraterne-1970/> (sidst besøgt (14/03/20)

slesvignavne.dk: "Sønderjyllands Amt". slesvignavne.dk. Link: http://slesvignavne.dk/sdrjyll_amt.html (sidst besøgt 10/03/20)

Sørensen, Anne: "Folketingsvalget 2015". Aarhus Universitet (danmarkshistorien.dk), 4. september 2017. Link: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/folketingsvalget-2015/> (sidst besøgt 06/03/20)

Wikipedia: "Danmarks amter (1970-2006)". Wikipedia (da.wikipedia.org), 1. februar 2020. Link: [https://da.wikipedia.org/wiki/Danmarks_amter_\(1970-2006\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Danmarks_amter_(1970-2006)) (sidst besøgt 10/03/20)

Tv-udsendelser

24 timer vi aldrig glemmer: Jordskredsvalget i 1973 (24 timer vi aldrig glemmer) (2009). Tilrettelæggelse: Lone Bodholdt. TV-optagelse: 49 min, DR2, Uds. Dato: 01.11.09. Link: https://www.dr.dk/drtv/se/24-timer-vi-aldrig-glemmer_-jordskredsvalget-i-1973_169093